РЕЦЕНЗІЯ

завідувача кафедри фінансів та банківської справи
Полтавського університету економіки і торгівлі,
кандидата економічних наук, доцента Яріш Олени Валентинівни
на дисертаційну роботу Рябцева Дмитра Олександровича
«Механізм залучення заощаджень домогосподарств в екосистему
підприємництва України»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
за спеціальністю 051 «Економіка»

Актуальність обраного напряму дослідження

Однією з проблем ресурсного забезпечення підприємництва є невідповідність між накопиченням коштів у фінансовій системі та можливостями їх спрямування на розвиток підприємств. Збільшення депозитних залишків не гарантує подовження строків фінансування, прийнятної вартості капіталу або розширення доступу малого й середнього бізнесу до інвестиційних ресурсів. Результат залежить від структури пасивів фінансових установ, якості підприємницьких проєктів, механізмів розподілу ризику та інституційних правил взаємодії учасників.

Дисертація Рябцева Дмитра Олександровича присвячена дослідженню саме цих взаємозв'язків. Науковий інтерес становить розгляд банківського посередництва, інструментів ринку капіталу, гарантійних конструкцій і цифрових платформ як функціонально різних складових єдиного механізму. Така постановка дозволяє перейти від оцінювання обсягу окремих фінансових активів до з'ясування умов, за яких вони забезпечують додаткове фінансування підприємницької діяльності.

Актуальність теми посилюється потребою поєднати розвиток нових каналів фінансування з якістю проєктного відбору, прозорістю інформації та захистом роздрібного інвестора. Для України важливим є не лише розширення переліку доступних інструментів, а й перевірка їх економічної та організаційної придатності. Тому запропоноване дослідження відповідає потребам розвитку національної економіки та предметному полю спеціальності 051 «Економіка».

Наукова спрямованість і методична обґрунтованість роботи

Мету дисертації конкретизовано через завдання, які поєднують теоретичне пояснення трансформації заощаджень, дослідження фінансових каналів та розроблення інструментів оцінювання. Об'єктом визначено процес залучення і

трансформації заощаджень домогосподарств у ресурси підприємницької екосистеми. Предмет охоплює теоретичні, методичні та прикладні засади формування відповідного механізму. Така постановка забезпечує цілісність дослідження.

Робота пов'язана з трьома науково-дослідними темами Полтавського університету економіки і торгівлі: «Фінансова система України: проблеми функціонування та перспективи розвитку» (0118U004725), «Діджиталізація розрахунків фінансової моделі» (0124U005204), «Інформація, комунікація та управління знаннями соціально-економічних систем в умовах нової реальності» (0123U103799). Змістовний внесок здобувача полягає у систематизації каналів фінансування, формуванні цифрової та інформаційної складових механізму, обґрунтуванні правил моніторингу і розподілу відповідальності.

Достатню широту інформаційної бази забезпечують офіційні матеріали українських регуляторів, органів статистики та міжнародних організацій. Основні кількісні дослідження виконано за 2014–2025 рр. Оперативні спостереження за 2026 р. відокремлено від навчальної вибірки прогнозних моделей, що дозволяє уникнути підміни позавибіркової перевірки повторним оцінюванням на вже відомих даних.

До переваг методичної частини належить використання кількох взаємодоповнювальних способів перевірки результатів. У підрозділі 2.4 досліджено стаціонарність рядів, лагову структуру, характеристики залишків і стабільність динамічних коефіцієнтів. Оскільки bounds-тест не дав однозначного підтвердження коінтеграції, автор обмежив основну інтерпретацію короткостроковими залежностями. Це є коректним визначенням можливостей побудованих моделей.

У таксономічному блоці зіставлено альтернативні ваги, стандартизацію та склад показників. Прогнозні моделі порівняно за точковою помилкою й інтервальним покриттям; сценарні результати подано через діапазони та ризикові межі. Наведені процедури підвищують прозорість аналізу. Разом із тим вони не усувають потреби в точному узгодженні таблиць, економічної інтерпретації показників і правил застосування модельних результатів, що відображено у зауваженнях.

Структура дисертації та зміст її розділів

Дисертація складається з трьох розділів, кожен із яких містить чотири підрозділи, вступу, висновків, списку використаних джерел і додатків. За даними

вступу загальний обсяг становить 261 сторінку, основний текст – 219 сторінок. Бібліографія містить 174 найменування. Послідовність викладення відповідає дослідницькій логіці: понятійна основа, аналіз фактичного середовища, конструювання та кількісне обґрунтування механізму.

Перший розділ формує основу для розрізнення способів участі домогосподарств у фінансуванні підприємництва. Розглянуто економічну природу заощаджень, теоретичні підходи до їх інвестиційної трансформації, поведінкові та інституційні чинники. Заслуговує на увагу розмежування прямого, непрямого, портфельного й інфраструктурного каналів. Воно дозволяє уникнути ототожнення володіння фінансовим інструментом із безпосереднім фінансуванням нового підприємницького проєкту.

У другому розділі автор досліджує банківські депозити, небанківські інструменти, міжнародні моделі та чинники зміни строкової структури гривневих коштів. Змістовною є теза, що ресурсна спроможність банківського сектору й фактична трансформація ресурсу в підприємницький капітал мають оцінюватися окремо. Порівняльний аналіз показує функціональну взаємодоповнюваність банків, гарантій, фондів, венчурного та платформного фінансування, а також відмінності у носіях ризику й способах захисту інвестора.

Третій розділ містить концептуальну модель, організаційно-економічну архітектуру та інноваційний інструментарій механізму. Зокрема, визначено ролі домогосподарств, підприємств, операторів, регуляторів і незалежних оцінювачів; сформовано вимоги до обліку, розкриття інформації та контролю. У підрозділі 3.4 поєднано індексну діагностику, прогнозування, сценарне оцінювання ризику й вибір структури каналів. Результатом є послідовність аналітичних і практичних процедур, які можна деталізувати для контрольованої апробації.

Висновки роботи узагальнюють отримані результати відповідно до поставлених завдань. Автор розмежовує готовність фінансового середовища, можливість мобілізації ресурсу та фактичну ефективність майбутньої програми. Це розмежування є необхідним для обґрунтованого використання запропонованих оцінок.

Найбільш вагомі результати наукової новизни

На мою думку, першочергової уваги заслуговує розвиток систематизації каналів трансформації заощаджень (підрозділи 1.2, 2.2–2.3). Автор зіставляє фінансові інструменти за економічною функцією, строком, ліквідністю, носієм ризику та можливістю простежити кінцеве використання коштів. Поєднання

чотириканального розмежування із шістьма функціональними контурами міжнародного досвіду дає основу для вибору елементів, які можуть бути адаптовані до українського середовища.

Другим вагомим результатом є удосконалення оцінювання готовності екосистеми на основі індексу Гельвіга (підрозділ 3.4, с. 186–197). Порівняння рівних, CRITIC- та ентропійних ваг, робастної стандартизації й результатів почергового виключення показників дозволяє виявити залежність оцінки від її побудови. Наукове значення має представлення індексу як інструменту діагностики з визначеними межами стійкості. Отриманий бал не трактується як нормативний рівень готовності або доведена ефективність програми.

Третім результатом є удосконалення інструментарію сценарного оцінювання ресурсної бази. Зіставлення сезонного наївного прогнозу, ETS, SARIMA та ансамблевої моделі за rolling-origin процедурою створює основу для вибору прогнозу з урахуванням фактичної помилки. Розмежування реального обсягу строкових депозитів, їх частки та кредитів нефінансовим корпораціям дозволяє показати, що збільшення запасу коштів може співіснувати зі скороченням їх строкової частки. Ця відмінність має безпосереднє значення для проєктування фінансових продуктів.

Четвертим результатом є розвиток організаційно-економічної архітектури інноваційних конструкцій (підрозділ 3.3). Матриця поєднує характеристики домогосподарства та підприємства, базового активу, гарантій, ескроу, цифрового реєстру й правової готовності. Її цінність полягає у можливості перевіряти сумісність інструменту з потребами обох сторін, а не визначати придатність лише за технологічною формою. Підхід особливо корисний для розмежування потенційних можливостей платформного фінансування та умов його допустимого застосування.

П'ятим результатом вважаю формалізацію зв'язку між моніторингом і дією учасників механізму (підрозділи 3.1–3.2). Режими масштабування, коригування й зупинення пов'язано з якістю даних, дотриманням обмежень і підтвердженням додатковості фінансування. Це переводить інформаційну простежуваність із загального принципу у складову прийняття рішень. Відповідальність за відбір, рух коштів, розкриття інформації та оцінювання результату розподілено між учасниками, що посилює прикладну цілісність запропонованої моделі.

Практична цінність та можливості використання результатів

Для банківських установ корисними є пропозиції щодо поєднання оцінки ресурсної бази з аналізом її строковості, профілюванням клієнта та перевіркою додаткового кредитування підприємств. Для небанківських посередників і платформ – вимоги до паспорта продукту, окремого обліку, розкриття комісій, контролю проєктних етапів та роботи зі зверненнями інвесторів. Для інституцій розвитку – система показників, яка дає змогу відокремити обсяг підтримки від її підприємницького результату.

Документальні матеріали у додатках конкретизують напрями прикладного використання: методичне опрацювання банківських програм в АТ «ОТП Банк» (довідка № 63 від 04.09.2026 р.) та АБ «Укргазбанк» (№ 52 від 26.08.2026 р.); оцінювання придатності й розкриття ризиків страхових продуктів у ТАС (№ 134 від 19.08.2026 р.) і «Першій страховій» (№ 419/26 від 02.09.2026 р.); удосконалення відбору та супроводу інвестиційних проєктів у ТОВ «Інформаційний центр «Новобудови Полтави» (№ 01/08 від 08.09.2026 р.). Наведені документи переважно передбачають внутрішній розгляд і адаптацію положень до конкретних умов; вони підтверджують прикладну спрямованість, але не замінюють оцінювання ефекту після запуску програми.

Окремо підтверджено впровадження результатів в освітній процес Полтавського університету економіки і торгівлі (довідка № 45-15/34 від 28.08.2026 р.). Запропоновані класифікації, процедури та сценарні розрахунки використано у навчальних матеріалах із фінансів домогосподарств, фінансового ринку, інвестування, страхування, підприємництва, управління ризиками й економіки бізнесу. Освітнє застосування відповідає міждисциплінарному змісту дослідження в межах економічної науки.

Публікації та апробація наукових положень

У переліку праць за темою дисертації наведено чотири статті та п'ять публікацій апробаційного характеру. Згідно з відомостями вступу, статті представлені однією публікацією у виданні, що індексується Scopus, і трьома публікаціями у фахових виданнях України. Вони охоплюють інвестиційне значення домогосподарств, зміну екосистеми заощаджень під час війни, світовий досвід і стратегії інвестування в енергоефективність.

Матеріали науково-практичних заходів доповнюють висвітлення тем фінансової грамотності, цифрових платформ та ризиків. Сукупність оприлюднених праць відображає основні дослідницькі напрями дисертації. У

вступі зазначено особистий характер отриманих здобувачем результатів і принцип використання в дисертації власного внеску зі співавторських праць. Подальше окреме оприлюднення кількісних методичних розробок сприятиме їх незалежній перевірці та ширшому професійному обговоренню.

Дискусійні питання та зауваження

Визнаючи наукову цінність і практичну спрямованість роботи, вважаю за необхідне звернути увагу на такі положення.

1. Назва таксономічного індексу як оцінки готовності екосистеми має ширший зміст, ніж фактично використаний набір показників (табл. 3.7, с. 187). Його основу складають банківські ресурсні, строкові, кредитні та макрофінансові характеристики; інституційна якість і спроможність небанківських каналів безпосередньо не вимірюються. Доцільно точніше визначити сферу висновків індексу або доповнити його окремим блоком інституційної готовності. Додаткового пояснення потребує трактування співвідношення кредитів НФК і строкових депозитів як стимулятора: показник може збільшитися внаслідок скорочення знаменника, що саме по собі не свідчить про поліпшення трансформаційної спроможності.

2. У підрозділі 2.4 реальну депозитну ставку розраховано як різницю між номінальною ставкою та фактичною річною інфляцією (табл. 2.24, с. 133). Автор надалі визнає обмеження такого вимірювання, однак формулювання про відтворення очікуваної дохідності потребує уточнення: реалізована інфляція не є безпосереднім показником очікувань вкладника. Корисною була б перевірка чутливості до альтернативного вимірника очікуваної реальної дохідності або чіткіше обмеження інтерпретації використаного показника. Це посилило б пояснення слабкої статистичної вираженості процентного чинника.

3. Потребують звірення довірчі інтервали в таблицях 2.27 і 2.29 (с. 139, 142). Наприклад, для коефіцієнта реальної депозитної ставки 0,0001 наведено інтервал [0,0004; 0,0006], який не містить самої оцінки й не узгоджується з указаним p-value 0,687. Аналогічне питання виникає щодо інтервалу для девальвації у головній моделі. Доцільно перевірити знаки меж за первинним розрахунковим виводом і синхронізувати таблиці з графічним поданням. Це зауваження стосується точності представлення статистичних результатів та їх перевірюваності.

4. У прогнозному блоці фактичне покриття номінально 95-відсоткових інтервалів ансамблю становить 73,7% для реальних строкових депозитів і 72,4%

для їх частки (табл. 3.10, с. 200). Автор прямо зазначає недопокриття, однак подальше використання цих діапазонів у ризиковому плануванні потребує правила коригування або калібрування інтервалів. Доречно також обґрунтувати поширення результатів перевірки на дванадцятимісячному горизонті на прогноз до кінця 2028 р. Окрема успішна перевірка за шість місяців 2026 р. не усуває цього питання.

5. Умовну структуру каналів 45% – 10% – 45% автор правильно пов'язує з регуляторними передумовами та зазначає необхідність повторного розрахунку за недопустимості цифрового каналу (с. 203). Водночас практичну аргументацію посилило б наведення самого альтернативного розв'язку за нульової частки такого каналу, а також проміжного сценарію з обмеженою його доступністю. Порівняння зміни додаткового капіталу, концентрації та втрат показало б, наскільки отримана конфігурація залежить від передумови одночасної готовності всіх трьох каналів.

Зазначені питання мають методичний і уточнювальний характер. Виправлення табличних неузгодженостей є необхідним для коректного подання розрахунків; решта зауважень спрямована на посилення доказовості й практичної застосовності запропонованих підходів. Вони не заперечують наукової цінності основної концепції та загальної позитивної оцінки дисертації.

Висновок щодо дисертації та присудження ступеня

Рябцевим Дмитром Олександровичем виконано завершене наукове дослідження, у якому розроблено теоретико-методичні положення і прикладний інструментарій залучення заощаджень домогосподарств до фінансування підприємництва. Науковий внесок полягає у поєднанні функціонального розмежування фінансових каналів, оцінювання передумов їх використання та організації контрольованої трансформації ресурсу з обов'язковим дотриманням захисних умов.

Дисертація «Механізм залучення заощаджень домогосподарств в екосистему підприємництва України» відповідає спеціальності 051 «Економіка». Її результати мають теоретичне значення для дослідження взаємодії домогосподарств, фінансових посередників і підприємств, а також прикладне значення для підготовки та оцінювання програм фінансування. Зауваження визначають конкретні напрями уточнення методики й оформлення кількісних результатів та не змінюють позитивної оцінки роботи в цілому.

За сукупністю наукових результатів, рівнем обґрунтування та побудовою робота відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах),

затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (зі змінами, зокрема внесеними постановою від 19 травня 2023 р. № 502), Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом МОН України від 12 січня 2017 р. № 40, а також Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами).

Вважаю, що автор дисертації Рябцев Дмитро Олександрович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка».

Рецензент

завідувач кафедри фінансів
та банківської справи
Полтавського університету
економіки і торгівлі,
кандидат економічних наук, доцент _____ **Олена ЯРІШ**

ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ • УКРАЇНА • Ідентифікаційний код 02597997

Особистий підпис _____
ЗАВІРЯЮ
Начальник відділу кадрів ПУЕТ
_____ Л. Заплатоверх